

מים, גשם וחג הסוכות

(מערך שיעור לכיתות תיכון)

מהלך שיעור

1. היבטים שונים של חג הסוכות – טקסט ושאלות לדיון

שלוש פנים לו לחג הסוכות: חדוות האסיף, שמחת בית השואבה וניסוך המים. (ילקוט שמעוני, אמור כ"ג)

- נשאל: לפי ילקוט שמעוני על מה שמחים בחג?
- נסו לשער כיצד קשורים הביטויים הבאים – ניסוך המים, שמחת בית השואבה – למים?

נסביר: ניסוך המים: בבית המקדש ניסכו מים על המזבח בכל שבעת ימי החג כסמל לתקווה לעונת גשמים מבורכת. **שמחת בית השואבה:** מנהג יהודי עתיק הקשור למצוות ניסוך המים שהונהגה בבית המקדש בחג הסוכות לאחר הבאת מי מעין הגיחון לבית המקדש. במשך כל השנה, לצד הקרבת קורבנות שונים על המזבח, ניסכו יין על המזבח במקום מיוחד ייעודי. בשבעת ימי חג הסוכות ניסכו (בנוסף ליין) גם מים. טעם המנהג נתפרש על ידי חז"ל, כיוון שחג הסוכות, החל בתחילת עונת הגשמים, הוא החג בו נידונים על המים (גשם) של כל השנה החדשה. על פי המשנה, במסכת סוכה פרק ה' כך נהגו בבית המקדש. עד היום נהוג בלילי חול המועד לחגוג ולשמוח.

- נשאל: מה הקשר בין שלושת הפנים של סוכות? מדוע דווקא בסוכות מקיימים מנהגים הקשורים במים?

2. המים בחג הסוכות – טקסטים ושאלות לדיון

מִפְּנֵי מָה אָמְרָה תּוֹרָה: נִסְכוּ לְפָנַי מִיַּם בְּחָג?
מִפְּנֵי שֶׁחָג זְמַן גְּשָׁמֵי שָׁנָה הוּא.
אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: נִסְכוּ לְפָנַי מִיַּם בְּחָג,
כְּדִי שִׁיתְּבָרְכוּ לָכֶם גְּשָׁמֵי הַשָּׁנָה.
(תלמוד בבלי, מסכת ראש השנה ט"ז, עמוד א)

- מדוע מנסכים מים בחג הסוכות? מה קורה בסוכות מבחינת חקלאות?
- מה ניתן ללמוד מריבוי המנהגים הקשורים במים בסוכות?
- מדוע ירידת הגשמים כה חשובה?

מאימתי מזכירין על הגשמים? רבי אליעזר אומר: משעת נטילת לולב. ...
הואיל וארבעת מינין הללו אינן באין אלא לרצות על המים, וכשם שארבע מינין הללו אי אפשר בהם בלא מים – כך אי אפשר לעולם בלי מים! (בבלי תענית ב')

- מה הקשר בין ארבעת המינים למים?
- כיצד מוסברת מצוות ארבעת המינים עפ"י המקור?

3. חשיבות ירידת הגשמים – טקסטים ושאלות לדיון

גדולה ירידת גשמים ממתן תורה,
שממתן תורה – שמחה לישראל וגשמים – שמחה לכל העמים ולכל העולם ולבהמה חיה ועוף.
(מדרש שוחר טוב, תהילים קי"ז)

- מה אומר המדרש על חשיבות ירידת הגשמים? מה הקריטריון לחשיבות?
- איזה אופי יש לחג סוכות, לפי מדרש זה? למי הוא מיועד?

גוי אחד שאל את ר' יהושוע בן קרחה אמר לו: אתם יש לכם מועדות ואנו יש לנו מועדות, בשעה שאתם שמחים אין אנו שמחים ובשעה שאנו שמחים אין אתם שמחים, ואימתי אנו ואתם שמחים? – בירידת גשמים.
(בראשית רבה י"ג)

- מה אומר הגוי לרבי יהושוע?
- על מה מעידה השמחה המשותפת?
- מה הדמיון/ הקשר בין 'בראשית רבה' ל-'מדרש שוחר טוב' לגבי סיבת שמחת החג?

אמר רבי שמעון בר-יוחאי: 'שלושה דברים שקולים זה כזה, ואלו הן: ארץ אדם ומטר'.
אמר רבי לוי: 'ושלושתן משלוש אותיות. ללמדך שאם אין ארץ אין מטר, ואם אין מטר אין ארץ, ואם אין שניהם – אין אדם'. (בראשית רבה יג' ג)

- אילו שלושה דברים שקולים זה לזה?
- מה אומר רבי לוי על האדם? מה הוא צריך כדי להתקיים?
- מה אומרים המדרשים הללו על חשיבות הגשם?

